Takuusäätiö

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Helsinki, 22.3.2022

TALOUSVALIOKUNTA

Asia: HE 238/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+238/2021

Takuusäätiö on kotitalouksien arjen raha-asioiden asiantuntija, joka auttaa ihmisiä ottamaan oman taloutensa haltuun. Se tarjoaa neuvontaa, pienlainaa hankintoihin, ratkaisun velkojen yhdistämiseen sekä välineitä raha-asioiden hallintaan. Lisäksi Takuusäätiö vaikuttaa lainsäädäntöön ja muihin rakenteisiin, jotta ne tukisivat ihmisten itsenäistä taloudellista selviytymistä, hallittua luotonkäyttöä ja ehkäisisivät syviin velkakierteisiin ajautumista. Takuusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö ja toimii pääasiassa Veikkauksen tuella.

Takuusäätiö kiittää kutsusta tulla kuultavaksi talousvaliokuntaan. Takuusäätiö keskittyy lausunnossaan pääosin yksityishenkilön velkajärjestelyyn kohdistuviin muutosesityksiin.

Yrityssaneerauslain osalta toteamme, että on tärkeää lisätä yrittäjien tietoisuutta käytettävissä olevasta avusta ja keinoista, joilla pyritään ennalta ehkäisemään yritysten talous- ja maksuvaikeuksia. Yrittäjien talousapu ja Early Warning -palvelu ovat avainasemassa ja siksi niiden riittävästä resurssoinnista on tärkeä huolehtia. Hyvänä lisäyksenä pidämme myös konkurssilain 4 luvun 1 §:ään tehtävää lisäystä pesänhoitajan velvollisuudesta antaa tietoa talous- ja velkaneuvonnan palveluista ja yksityishenkilön velkajärjestelystä. Yksityishenkilön velkajärjestely on menettelyltään ja kustannuksiltaan muita maksukyvyttömyysjärjestelyitä edullisempi vaihtoehto pienyrittäjälle ja sitä olisi hyvä hyödyntää nykyistä useammin.

Velkajärjestelyyn pääsyä on syytä helpottaa ja tietoa velkojen eri järjestelykeinosta lisättävä.

Muutosten tavoitteet helpottaa yritystoiminnassa epäonnistuneiden yrittäjien pääsyä velkajärjestelyyn ja nopeuttaa uutta alkua sekä toisaalta myös helpottaa kaikkien velallisten mahdollisuutta selviytyä maksuohjelmasta ovat kannatettavia. Jotta yksityishenkilön velkajärjestely voidaan kokea oikeudenmukaiseksi on tarkoituksenmukaista, että muutokset koskevat pääosin kaikkia velallisia siitä riippumatta, onko velkaongelman taustalla elinkeinotoimintaa vai ei.

Yksityishenkilöiden velkajärjestelyhakemuksia jätetään vuosittain melko vähäinen määrä verrattuna maksuhäiriöisten tai ulosottovelallisten lukumääriin. Vaikka kaikki velalliset eivät tarvitse yksityishenkilön velkajärjestelyä selviytyäkseen velkatilanteestaan, siitä hyötyvien määrä on oletettavasti nykyisiä hakemusmääriä suurempi. Myös muiden kuin elinkeinotoiminnassaan velkaantuneiden tietoisuutta talous- ja velkaneuvonnasta ja yksityishenkilön velkajärjestelystä on tarpeen kasvattaa.

On myös hyvä levittää tietoa muista käytettävissä olevista velkojen järjestelykeinoista kuten sosiaalinen luotto ja Takuusäätiön myöntämä takaus. Vapaaehtoiset velkojen järjestelyt ovat varteenotettava vaihtoehto monelle velalliselle. Niiden maksuohjelmat ovat yksinkertaisempia noudattaa ja käytänteiltään joustavampia. Lisäksi niihin ei sisälly riskiä lisäsuoritusvelvollisuudesta. Velkojien velvoitetta velkojen osittaiseen leikkaamiseen olisi syytä ulottaa myös vapaaehtoisiin velkajärjestelyihin. Niissä kuitenkin velat tulevat pääosin kokonaan tai valtaosaltaan maksetuksi. Yksityishenkilön velkajärjestelyistä ei ollut löydettävissä tilastotietoa, mikä osuus veloista tulee maksuohjelman aikana maksetuksi ja mikä osa leikkaantuu. Tällaisen tiedon kerääminen ja lisääminen Tilastokeskuksen tilastointiin olisi hyödyllistä.

Maksuohjelmasta selviytymistä helpottaa esitetyt kertakorotus välttämättömiin elinkustannuksiin ja työmatkakustannusten huomioon ottaminen erikseen menona sekä 0-ohjelmien keston lyhentäminen kolmeen vuoteen.

Moni velallinen on jo ennen yksityishenkiön velkajärjestelyyn hakeutumista ollut pitkään velkavaikeuksissa ja usein myös ulosoton asiakkaana. Elämiseen käytettäväksi jäävä summa on siten jo pitkään voinut olla niukka. Velkajärjestelyn houkuttelevuutta voi lisätä se, että siinä jää jatkossa enemmän rahaa arkielämän menoihin.

Työmatkakulut voivat nielaista ison osan elinkustannusnormista, jos työmatka on pitkä. Erityisesti polttoaineiden hintojen noustessa nykyistä tahtia, kustannukset tekevät yhä suuremman loven muuhun kulutukseen. Todellisten työmatkakulujen huomioiminen erikseen lisää työnteon kannustimia ja saattaa motivoida ottamaan vastaan työtä kauempaakin. Työmatkoja koskevat verovähennysten lisääminen auttaa myös työelämässä olevia. Velallisissa on kuitenkin paljon myös työelämän ulkopuolella olevia, joille kuitenkin auton käyttö esim. asiointiin pitkien etäisyyksien vuoksi on välttämätöntä. Heidän autoilun kustannuksia eivät em. helpotukset vähennä.

Muut velallisten käytettävissä olevat kohtuulliset ja vapaaehtoiset velkojen järjestelykeinot kuten Takuusäätiön takaus ja pääkaupunkiseudun sosiaaliset luototukset noudattavat myös velkajärjestelyn elinkustannusnormia maksuvaralaskelmissaan. Näin tasokorotuksen jälkeenkin. Sosiaalisissa luotoissa voidaan harkinnalla noudattaa myös toimeentulotukinormia, jos luoton myöntäminen ei muutoin ole mahdollista. Tämän vaihtoehdon toivotaan jatkossakin olevan mahdollinen. Elinkustannusnormin nousu heikentää väistämättä pienituloisimpien tai pienen maksukyvyn omaavien mahdollisuuksia muihin järjestelyihin. Maksukyky voi olla pieni menorakenteen johdosta, esim. kalliit asumiskustannukset tai velkamäärään nähden. On toivottavaa, että nämä muiden järjestelyjen ulkopuolelle jäävät velalliset voivat saada yksityishenkilön velkajärjestelyn.

Elinkustannusnormin tasokorotus ei kuitenkaan lisää kaikkien velallisten elämiseen jäävää rahamäärää. On myös niitä velallisia, joiden maksuvara muodostuu laskelmassa entistä negatiivisemmaksi. On tärkeää, että heillä toimeentulovaje kompensoidaan edelleen toimeentulotuella. Koska velkajärjestely on kuormittava tekijä maksuvarasta riippumatta, 0-ohjelmankin lyhentäminen kaikilla kolmeen vuoteen on positiivinen muutos.

Velkajärjestely ei välttämättä paranna velallisen tilannetta, jos arjen rahankäyttö ei ole hallinnassa. Käytännönläheiseen talousneuvontaan ja tukeen ennen velkajärjestelyyn hakeutumista ja tarvittaessa myös maksuohjelman aikana on panostettava.

Takuusäätiön asiakaskokemuksen mukaan velkojen järjestely ei välttämättä yksin paranna velallisen tilannetta, mikäli hänen taloudenhallinnan taitonsa ovat puutteelliset tai velkaantumisen taustalla on jokin riippuvuus tai läheisen auttaminen, joka jatkuu järjestelyn aikana. Velkojen järjestelyn tavoitteena tulisi olla velkavastuusta vapautumisen lisäksi arjen taloustaitojen lisääminen. Kaikki velalliset eivät selviydy velkajärjestelystä omin avuin, vaan tarvitsevat sen aikana tukea. Tukea ja neuvontaa on oltava velallisen käytettävissä matalalla kynnyksellä ja maksuttomasti velkajärjestelyn aikana. Siihen on kiinnitettävä eriytyistä huomiota talous- ja velkaneuvonnassa, kun velallista avustetaan velkajärjestelyyn hakeutumisessa.

Mahdollisuus toiseen velkajärjestelyyn on tarpeellinen.

Velkajärjestelylain 10§:n 10 kohtaan lisättävä 13 vuoden aikaraja, jonka jälkeen velkajärjestely olisi myönnettävissä uudelleen on tarpeen. Nykyinen helppo velkaantuminen ja normaalina pidettävä kuluttaminen lisäävät riskiä velkaantua uudelleen. Astettu aikaraja on kuitenkin pitkä ja siksi Takuusäätiö pitää tärkeänä, että tapauskohtaista harkintaa lain 10 a §:ssä tarkoitetuilla painavilla syillä voidaan edelleen käyttää. Velallinen voi itsestään riippumattomista syistä velkaantua uudelleen lyhyemmässä ajassa siten, että tilanteen eheyttäminen vaatii velkojen järjestelyn nopeammin. Yleisen maksumoraalin ylläpitämisen näkökulmasta on hyvä pitää jotain aikarajaa yllä, ettei velkajärjestely muodostu välineeksi päästä toistuvasti eroon velkaongelmista. Taidot oman talouden hallintaan ja suunnitteluun korostuvat tästäkin näkökulmasta.

Muita huomioita

Velkajärjestelyyn pääsyn helpottaminen ja elinkustannusnormin tasokorotus saattavat vaikuttaa luotonmyöntäjien luottoriskiarvioon ja siten kiristää luotonmyönnön kriteereitä tai lainarahan hintaa. Ylivelkaantumisen ehkäisemisen yksi keino kuitenkin on luotonhakijan maksukyvyn riittävä varmistaminen. Samalla on huolehdittava, että pienituloisilla on jatkossakin mahdollisuus luotonsaantiin kohtuullisin ehdoin.

Velkajärjestelyn maksuohjelman muuttaminen, kun velallisen elämässä tapahtuu hänelle itselleen olennaisia ja melko pitkäaikaisia muutoksia, on edelleen tavattoman jäykkää ja hidasta ja vaatisi pikaista korjaamista.

Maksuohjelman kestosta riippumatta, lisäsuoritusvelvollisuus tuottaa usein velalliselle vaikeuksia. Jos velkojille tilitettävää osuutta ei ole säästänut, oma talous voi heikentyä nopeastikin maksuohjelman päättymisen jälkeen. Tähän soi olla ratkaisuna, että velallisella säilyisi aktiivinen asiakkuus ja tuensaantimahdollisuus talous- ja velkaneuvonnassa maksuohjelman keston ajan.

Myös maksuohjelman monimutkaisuus vaihtuvine aikajaksoineen ja erineen on osalle velallisista haastava. Kertaalleen haudattu ajatus maksuohjelman suorittamisesta ulosoton kautta voisi olla uuden tarkastelun arvoinen. Silloin velallisen tilanteen muutokset ja tulon vaihtelut tulisivat automaattisesti ja ajan tasaisesti huomioon otetuksi, mikä minimoisi tarpeen maksuohjelman muutoksiin tai lisätilityksiin.

Lisätietoja: lakimies Minna Backman, minna.backman@takuusaatio.fi, puhelin 040 526 3895

Takuusäätiö sr.

Juha Pantzar
toimitusjohtaja

Minna Backman
lakimies